

# **Základní zdravotní péče**

# Obecný úvod

- Je osou zdravotnických služeb
- Posláním je přispět k uspokojování základních zdravotních potřeb a požadavků jednotlivých lidí
- Předpokladem je územní koordinace a hodnocení v návaznosti na celkovou zdravotnickou situaci
- Základy vznikly v roce 1978 na konferenci v Alma-Atě

# Předpoklady

- Dostupná
- Kulturně přijatelná
- Poskytovaná za únosných ekonomických podmínek
- Profesionální
- Vědecky důvěryhodná

# Principy

- Dostupnost pro celou populaci a její poskytování podle potřeb
- Pomoc a posilování samostatnosti, orientace na prevenci, diagnostiku, léčení a rehabilitaci
- Účinnost, efektivnost, kulturně-ekonomická přijatelnost, organizovanost
- Rozvoj za pomoci místního obyvatelstva (posilování vlastní soběstačnosti)
- Úroveň zdraví je podmíněna i činností ostatních resortů podílející se na společenském rozvoji

# Základ

- Rodina
- Kontakt s příbuznými, přáteli a známými
- První kontakt s odborníky
- Nemocniční služby

# Funkční infrastruktura ZZP

- Zdravotničtí pracovníci
- Zdravotnická zařízení
- Informace
- Zásobování
- Řízení
- Výzkum

# Prvky ZZP

- Péče o matku a dítě a plánování rodiny
- Zvládnutí infekčních nemocí
- Voda a základní sanitace
- Zdravotní výchova
- Potraviny a výživa
- Základní léky
- Imunizace
- Léčení

# Druhy zdravotní péče

## Ambulantní péče

- je zdravotní péčí, při níž není nutná hospitalizace nebo přijetí pacienta na lůžko do zdravotnického zařízení
- poskytuje jednodenní péči
- je poskytována lékaři primární péče nebo odbornými specialisty
- V případě onemocnění se pacient obrací zpravidla nejprve na lékaře primární péče, tj. praktické lékaře pro dospělé, praktické lékaře pro děti a dorost, zubní lékaře a gynekology, u kterého se musí nejprve zaregistrovat.

# Druhy zdravotní péče

## **Lékař může odmítnout přijetí pacienta do péče:**

- jestliže by jeho přijetí znamenalo pro lékaře takové pracovní zatížení, jež by mu znemožnilo kvalitní péči o pacienta či o jiné pacienty, které již ve své péči má,
- pokud by vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňovala v případě poskytování zdravotních služeb výkon návštěvní služby,
- pokud pacient není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenou smlouvu; to se však nevztahuje na pojištěnce z jiných států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, švýcarské konfederace či ze států, se kterými má česká republika uzavřenu smlouvu o sociálním zabezpečení, zahrnující ve věcném rozsahu nároky na zdravotní péči.

# Druhy zdravotní péče

## V případě:

- odmítnutí má pojištěnec právo, aby mu lékař odmítnutí potvrdil písemně.
- nutné a neodkladné péče (tj. úraz či akutní náhlé onemocnění) nesmí lékař ošetření odmítnout, poté však předává pacienta jeho ošetřujícímu lékaři
- odborného specialistu může pacient navštívit bez doporučení lékaře primární péče

# Druhy zdravotní péče

- Ambulantní péče je poskytována jako:
  - a) primární ambulantní péče:** za účelem poskytování preventivní, diagnostické, léčebné a posudkové péče a konzultací, dále koordinace a návaznost poskytovaných zdravotních služeb jinými poskytovateli; součástí je vždy návštěvní služba
  - b) specializovaná ambulantní péče:** poskytovaná v rámci jednotlivých oborů zdravotní péče,
  - c) stacionární péče:** za účelem poskytování zdravotní péče pacientům, jejichž zdravotní stav vyžaduje opakované denní poskytování ambulantní péče.

# Druhy zdravotní péče

## Lůžková péče

- Pokud to vyžaduje charakter onemocnění
- Doporučuje ji lékař primární péče nebo ambulantní specialista pacientovi léčbu v zařízení poskytovatele lůžkové péče nebo mu přijetí sám dohodne
- Ve zdravotnických zařízeních je poskytována lůžková péče akutní standardní, akutní intenzivní, následná a dlouhodobá.
- Zákon o zdravotních službách definuje lůžkovou péči jako zdravotní péči, kterou nelze poskytnout ambulantně a pro její poskytnutí je nezbytná hospitalizace pacienta.
- Lůžková péče musí být poskytována v rámci nepřetržitého provozu.

# Druhy zdravotní péče

- Lůžkovou péče je poskytována jako:

**a) akutní lůžková péče standardní:** poskytována pacientovi

- s náhlým onemocněním nebo náhlým zhoršením chronické nemoci, které vážně ohrožují jeho zdraví, ale nevedou bezprostředně k selhávání životních funkcí, nebo
- za účelem provedení zdravotních výkonů, které nelze provést ambulantně,
- za účelem včasné léčebné rehabilitace,

**b) akutní lůžková péče intenzivní:** poskytována pacientovi v případech náhlého selhávání nebo náhlého ohrožení základních životních funkcí nebo v případech, kdy lze tyto stavy důvodně předpokládat,

**c) následná lůžková péče:** poskytována pacientovi, u kterého byla stanovena základní diagnóza a došlo ke stabilizaci jeho zdravotního stavu, ke zvládnutí náhlé nemoci nebo náhlého zhoršení chronické nemoci, a jehož zdravotní stav vyžaduje doléčení nebo poskytnutí zejména léčebně rehabilitační péče; dále pacientovi, který je částečně nebo úplně závislý na podpoře základních životních funkcí,

**d) dlouhodobá lůžková péče:** poskytována pacientovi, jehož zdravotní stav nelze léčebnou péčí podstatně zlepšit a bez soustavného poskytování ošetrovatelské péče se zhoršuje; dále též pacientovi s poruchou základních životních funkcí.

# Druhy zdravotní péče

## Zdravotnická záchranná služba a pohotovostní služba

- V případě náhlých těžkých onemocnění nebo úrazů, kdy se pacient nemůže sám dopravit k lékaři, a kdy je nezbytné rychlé ošetření na místě události a případně přeprava postiženého do zdravotnického zařízení za stálého poskytování neodkladné zdravotní péče, aby nedošlo k dalšímu zhoršení zdravotního stavu nebo ohrožení života postiženého, je využívána zdravotnická záchranná služba.

Bezplatná telefonní čísla tísňového volání:

**155** - národní číslo tísňového volání k řešení zdravotních problémů

**112** - jednotné evropské číslo tísňového volání pro přivolání pomoci k událostem s větším počtem na zdraví postižených osob a pro aktivaci integrovaného záchranného systému (policie, zdravotnická záchranná služba a hasiči)

# Druhy zdravotní péče

## Pohotovostní služba

- Hrazené zdravotní služby jsou zajištěny i při méně závažném náhlém onemocnění včetně zubního nebo úrazu v době mimo ordinační hodiny nebo nepřítomnosti ošetřujícího lékaře a to v závislosti na místních podmínkách – buď se lékaři navzájem zastupují, nebo se organizují pohotovostní služby ve zvláštních ordinacích lékařské pohotovostní služby a pohotovostní služby zubních lékařů.
- Uvedené pohotovostní služby obvykle poskytují i zdravotnická zařízení lůžkové péče (nemocnice).
- Informace lze získat na odborech zdravotnictví u krajských úřadů nebo na dispečinku zdravotnických záchranných služeb.

# Druhy zdravotní péče

## Pracovně-lékařské služby

- Jsou preventivní zdravotní služby, v rámci kterých se hodnotí vliv pracovní činnosti, pracovního prostředí a pracovních podmínek na zdraví, provádějí se preventivní prohlídky a hodnocení zdravotního stavu.
- Účelem je posuzovat zdravotní způsobilost k práci, poskytovat poradenství zaměřené na ochranu zdraví při práci a ochranu před pracovními úrazy, nemocemi z povolání a nemocemi souvisejícími s prací, zajišťovat školení v poskytování první pomoci a pravidelný dohled na pracovištích a nad výkonem práce nebo služby.
- Tyto služby hradí zaměstnavatel.

# Druhy zdravotní péče

## Dispenzární péče

- Účelem je aktivní a dlouhodobé sledování zdravotního stavu pacienta ohroženého nebo trpícího nemocí nebo zhoršením zdravotního stavu, u kterého lze podle vývoje nemoci důvodně předpokládat takovou změnu zdravotního stavu, jejíž včasné zjištění může zásadním způsobem ovlivnit další léčbu a vývoj nemoci.

# Druhy zdravotní péče

## Lázeňská léčebně rehabilitační péče

- Někdy se stává nezbytnou součástí léčebného procesu, kterou doporučuje ošetřující lékař a potvrzuje revizní lékař.
- Návrh na péči podává registrující praktický lékař nebo ošetřující lékař při hospitalizaci.

# Druhy zdravotní péče

## Poskytování léčivých přípravků a zdravotnických prostředků

- V ČR existuje rozsáhlá síť zařízení lékárenské péče (lékáren), které zajišťují distribuci léků, léčivých přípravků a zdravotnických prostředků, a to jak na základě lékařského předpisu, tak i bez něj, tj. ve volném prodeji.

## Platnost lékařského předpisu:

- 1 den následující po dni jeho vystavení pro recept z pohotovostní služby,
- 5 dnů pro recept na antibiotika a antimikrobiální chemoterapeutika,
- 14 dnů pro ostatní recepty, neurčí-li předepisující lékař jinak.

# Druhy zdravotní péče

## Preventivní péče

- Lékař primární péče provádí:
  - preventivní prohlídky
  - očkování proti infekčním nemocem

# Úkol ZZP

- Dosáhnout kontaktu s každým, kdo potřebuje pomoc ve zdravotních nesnázích
- Působit v rodinách a domácnostech a nejen ve zdravotnických zařízeních
- Rozvíjet kontakty s veřejností

# **Posilování, podpora a rozvoj zdraví**

# Obecný nástin

- Původně součástí zdravotní výchovy
- Později implementace do společenských zdravotních programů
- Zahrnovalo:
  - Preventivně orientované zdravotnické činnosti

# Představuje

- Souhrn myšlenek, prostředků, metod
- Zaměřené na posilování, upevňování, podporu, ochranu a rozvoj zdraví za aktivní účasti jednotlivých občanů, skupin, organizací i společnosti jako celku
- Smyslem je rozšířit možnosti lidí podílet se na ochraně a posilování svého zdraví, realizovat a rozvíjet zdravý životní styl

# Principy

- Je zaměřeno na celou populaci, na podmínky existence než na vymezené populační skupiny vystavené vyššímu riziku určitého onemocnění
- Věnuje se zejména takovým opatřením, která postihují determinanty zdraví a nemoci
- Využívá různé komplementární metody a postupy
- Usiluje o účast a konkrétní podíl veřejnosti
- Zdravotničtí pracovníci hrají důležitou úlohu v dalším rozvoji

# Aktivity

- Pomáhat lidem správně si zvolit životní styl vedoucí ke zdraví
- Přispívat k ochraně a tvorbě zdravého životního prostředí
- Posilovat sociální vazby a potřebnou spolupráci
- Informovat o zdraví

# **Základní zdravotní problémy a jejich zvládání**

# Obecné pojetí

- Zdůrazňují se ty, které:
  - Nápadné svým obsahem
  - Závažností
  - Mají vztah k diagnostickým skupinám
- Zdraví humánní hodnota
- Hledání přístupu a jiného úhlu pohledu na řešení problémů

# Zrod evropské strategie

- Rychlý růst výdajů na zdravotní péči
  - Stagnace zdravotní úrovně společnosti
  - Obtíže při kontrole a redukci zdravotně rizikových faktorů
- 
- Jedná se biomedicínskou orientaci péče o zdraví
  - Potřeba mezioborové spolupráce
  - Nezbytné je věnovat pozornost ekonomickým, sociálním a dalším aspektům zdravotní péče

# Zdravotní situace v ČR

- Špatným zdravotním stavem lidí
  - Nezdravým životním stylem
  - Nízká úroveň životního prostředí
  - Málo účinná soustava zdravotních služeb
- nesnáze nelze zvládnout jen biomedicínskými prostředky

# Prevence? Úsilí? Uvítání?

- Lépe vybavené nemocnice
- Skvělé kvalifikované zdravotníky
- Dostatek účinných léků
  
- Velké úsilí napravit něco, co se pokazilo
- Naděje je v prevenci

# Základní zdravotní problém

- Má povahu multidisciplinární
- Bio-psycho-sociální
- Spočívá v tom, do jaké míry a s jakými výsledky dokáže společnost jako celek mobilizovat a využít své zdroje a síly ke svému vlastnímu skutečnému rozvoji, včetně zlepšení zdraví

# System péče o zdraví

- Studiu zdravotní situace a zdravotních potíží
- Poukazuje na potřebu rozvoje a uplatnění sociálně medicínského a hygienicko ekologického přístupu ke zdraví a zdravotní péči
- Spjat s okolím

# Zvládnutí zdravotních problémů

- Nelze redukovat na dílčí problémy, ale v plné šíři
- Nástrojem systémový přístup pojímající zdravotní péči jako komplikovaný strukturovaný systém s jeho vstupy, aktivitami, výstupy a důsledky, zpětnými vazbami a regulací, v neposlední řadě i okolí

# Představa o zdraví

- Nelze vystačit pouze s rizikovými a protektivními faktory
- Ochrana a rozvoj je úzce spojena s kvalitou života, kulturní úrovní, občanskou sounáležitostí
- Zvrácení negativních trendů nestačí jednoduchá organizační opatření nebo přenesení dílčích poznatků o struktuře a funkci zdravotnických systémů

# Dlouhodobá orientace

- Změny nejsou v potřebné míře skloubeny
- Nemůže spočívat pouze na naléhavosti současných problémů
- Závisí na hodnotách a prioritách
- K docílení je nutno si klást otázky:
  - Jaký život vlastně chceme?
  - Umíme si vážit zdraví?
  - Čeho si vážíme?
  - ....

# **Zdravotně preventivní programy**

# Pro klienty OZP

- **nabízeny zcela zdarma**
- celou škálu preventivních vyšetření typických neinfekčních chorob
- v raném stadiu odhaleny tisíce případů různých zhoubných onemocnění a dalo se tak **včas předejít zbytečným úmrtím**

# Druhy dle pojišťoven

## NAPŘ.

- STOP rakovině prsu
- STOP rakovině kůže
- STOP infarktu
- STOP rakovině prostaty
- STOP osteoporóze
- STOP rakovině ledvin a nádorů břišních orgánů
- STOP rakovině dutiny ústní

**Výchova  
ke  
zdraví**

# Výchova ke zdraví

- je samostatným oborem
- Je základním nástrojem podpory zdraví a prevence nemocí
- Zabývá se ovlivňováním populace ke správnému způsobu života a ke změnám jednání a chování, které vyžaduje zdravotní stav jednotlivců a komunit
- Je také nezbytnou součástí edukace pacientů v sekundární i terciární prevenci

# Předmětem činnosti

- je edukace jednotlivců, komunit a celé populace všech věkových, sociálních a etnických kategorií
- Edukací je přitom míněno interaktivní vedoucí k získávání zdraví podporujících vědomostí, dovedností a návyků.
- Výchova ke zdraví se podílí podle aktuálních potřeb na realizaci lokálních a celospolečenských programů.
- V současnosti je prioritou podíl na plnění cílů programu Zdraví 21.

# Cílem oboru je:

- dosažení zdraví podporujících vědomostí a dovedností
- jejich využití k tvorbě zdraví podporujících postojů
- jejich využití k vytvoření zdraví podporujících návyků

# Dílčí cíle a úkoly:

- získávání vědomostí o determinantách zdraví
- získávání vědomostí o způsobech podpory zdraví a prevenci nemocí
- získávání dovedností a návyků podporujících a ochraňujících zdraví
- získávání dovedností a návyků ve zvládnání zdravotních obtíží
- získávání dovedností a návyků v režimové terapii
- seznamování se zdraví podporujícími vzorci chování
- vytváření zdravotně optimálního hodnotového systému
- dosažení celoživotního vzdělávání v oblasti ochrany a podpory zdraví

# Metody zdravotní výchovy

- jsou přizpůsobeny specifickým cílům a mají různé postupy
- podle aktuální potřeby a naléhavosti jevu, kterým se zabývají.
- **Jsou to:**
  - Upoutání pozornosti k danému problému ( velkoplošná reklama, televizní spoty, plakáty, kampaně)
  - Sdělení základních informací (letáky, kalendáře, články v novinách, televizní a rozhlasové krátké pořady),
  - Sdělení obsažnějších informací a návodů ( obsáhlejší televizní a rozhlasové pořady, brožury, knihy, přednášky a besedy, internetové stránky) a Návodů ke změně chování ( soubory doporučení a postupů, interaktivní počítačové programy, receptáře, výstavy, kurzy a systematické výukové plány).

# Metodické zásady zdravotní výchovy

- vycházejí z obecně platných pedagogických principů a liší se jen podle věkových a sociálních odlišností cílové skupiny.
- Ovšem respektování hlediska vzdělanosti, etnické příslušnosti, společenské role konzumentů zdravotní výchovy hraje v efektivitě zásadní roli.
- Zdravotní výchova je totiž strategie, která při správné aplikaci může sehrát důležitou roli ve vyrovnávání nerovností ve zdraví.
- Přitom platí, že všechny pomůcky a postupy jsou určeny nejen konečné cílové skupině, ale i zprostředkovateli, především profesionálovi, který bude přímo konečnou cílovou skupinu oslovovat.

# Základními metodickými zásadami jsou:

- přiměřenost věku, vzdělanosti, sociálnímu statusu, etnické příslušnosti
- postup od jednoduchého ke složitému, od známého k neznámému, od konkrétního k abstraktnímu
- soustavnost, systematicčnost, promyšlenost, návaznost, komplexnost, aktuálnost
- seznámení s očekávanými výsledky a kontextem
- seznámení s příklady dobré praxe
- ověření znalostí a dovedností
- diskuse o vlastní aplikaci